

ZGODILO SE JE ŽE ŠESTIČ

POPOTOVANJE OD LITIJE DO ČATEŽA

IVANKA KOROŠEC

Vsako leto na soboto, ki je najbližja sv. Martinu, organizirajo popotovanje od Litije do Čateža. Šesti, zdaj že tradicionalni pohod je bil lani 14. novembra. Kot vedno doslej je bilo tudi lani vreme pohodnikom zelo naklonjeno. Spodaj je bila sicer megla, ko pa smo se vzpeli na Libergo, Gobnik, Presko in Grmado, se je megla dvignila in pohodniki so v trumah obstali in se ozirali nazaj na gorenjsko stran. Iz morja megle so se dvigali zasneženi očaki – Triglav, vrhovi v Karavankah in Kamniške planine. Prireditev se je zares »prijela« in se vedno bolj razrašča. Ocenili so, da je bilo letos na Levstikovi poti več kot 8000 pohodnikov.

Tudi ponudba ob poti je vsako leto bolj pestra. Na Libergi nikoli ne zgrešim suhih krhljev, ki so posušeni v stari sušilnici sadja. Gospodar **Medved – Tomašičev** je lani dobil občinsko priznanje, ker je znal in hotel za zanamce ohraniti del naše kulturne dediščine. Sušilnica je iz leta 1845. Kdo ve, če se ni tu ustavil tudi **Levstik** in pri Tomašičevih poskusil kakšen krhelj in zvrnil glažek domačega. 84-letna **Tomašičeva Pavla** je povedala, da je bilo letos ogromno hrušk – prusnic in da so bile strašno dobre in medene. Od štiri do pet dni traja, da iz medene hruške nastane suh krhelj, odvisno pač od tega, kako močno kurijo. In živahna ženica mi je zatrjevala, da so krhlji dobri za žejo in za moč...

Domačini so pripravili tudi pečen krompirček, ki diši po sveži masti, pa pečen kostanj – sladek

in tak, ki kar sam skoči iz lupine. Novega, mladega vina je bilo povsod ob poti dovolj. Ponekod je bilo kiselkasto, da bi te kar za ušesom ubrisalo, kot je rekel Levstik, spet drugod pa je kapljica zares dobra.

V Moravčah, malo pred tretjo kontrolno točko, stoji Tonina hiša. To je bila nekdaj znamenita Zidarjeva gostilna, največji grunt in birtija v Moravški dolini in okolici. Tisto soboto sta postavila na plano mizico tudi **Lojzka** in **Lado Kotar**, ki imata hišo tik zraven. Gospodar Lado je vedel povedati, da je Levstik pogosto hodil k Zidarju »svinčnike špičit«. Tam na gradu Turnu, kjer je poučeval štiri otroke graščaka **Paceta**, mu je bilo dolgčas. Grajska gospodična Sofija se je sicer metala za njim, a njega njena lepota ni mogla ogreti; zaljubljen je bil v **Zidarjevo Tono**. Tonin oče pa je Levstiku že vnaprej povedal, da Tona lahko ljubi po svojem srcu, poročiti pa se bo morala po njegovi volji. Konec koncev je tako tudi res bilo.

Najzanimivejša kontrolna točka je vsako leto na Resnikovi domačiji v Moravčah. Tudi letos so se temeljito pripravili na sprejem pohodnikov. Ponudbo so pripravili v kašči, ob njej in seveda v pravi dolenjski kleti. Lahko smo kupili domače vino, jabolčnik, domače žganje, borovničevce, medico, kuhano vino, kruh iz domače krušne peči, prave suhe domače klobase, joto z repo, orehovo, ajdovo, ocvrkovo in pehtranovo potico in podobne dobrote.

Od Moravč dalje je bila letos trasa popotovanja nekoliko spremenjena. Namesto po cesti proti

Novomeščani na Levstikovi poti

Novomeško planinsko društvo je v veselje vseh svojih hodoljubcev ponovno organiziralo pohod po Levstikovi poti. Udeležba je bila nad pričakovanjem in nikomur ni bilo žal, da je spet stopal po davnih sledih tega našega slavnega moža.

V Litijo smo se pripeljali z avtobusom. Na štartu pri železniški postaji smo kljub veliki gneči hitro dobili prvi kontrolni žig in vzorno informacijo o vsem pomembnem, kar lahko na poti vidimo. Pogumno se nas je vseh sedemdeset – poleg nekaj tisoč drugih – lotilo dela. Čez drn in strn, po asfaltu in makadamu, po blatu in šuštečem listju smo v nekaj urah prišli na Grmado. Od tu se je videlo na vse strani neba, narava pa nam je čez noč pripravila veličastno podobo: Kamniške planine, Karavanke in Julijci so se bleščali v svežem snegu. Dolenjsko gričevje pa je v pisanem jesenskem oblačilu kukalo iz meglene odeje. Množica je skoraj nemo občudovala

neponovljivo krasoto. Mislim, da je bil tokrat to za vse vrh doživetja, čeravno je vsa pot lepa, zanimiva in poučna.

Od tu naprej smo med gozdovi, vinogradi in zidanicami, ki so želele po mlademu vinu, hodili v glavnem navzdol. Ta del poti je res zapeljiv in menim, da je že marsikateri popotnik podlegel skušnjavam in ni ta dan prispel v Čatež ali kamorkoli je že bil namenjen. – V Moravčah se svet zravna, od tu do konca pa gre pot navkreber. V dobri uri smo bili v Čatežu. Privoščili smo si daljši počitek, kajti za nami je bilo slabih šest ur zmerne hoje. Zatem smo stopili še do razgledne romarske cerkve na Zaplazu in si ogledali lepe in poučne okenske vitraže. Skratka, vse je bilo lepo, le mladih med desetim in dvajsetim letom je bilo bolj malo.

Naše popotovanje sta brezhibno in v splošno zadovoljstvo pripravili in izpeljali prizadevni člani planinskega društva Novo mesto **Marica Praznik** in **Rezka Moreti**.

Stane Pezdirc

Gabrovki so pot speljali prek travnikov in polj z jarim žitom do ostankov gradu Turn. Levstik je živel tu dve leti. To sta bili zanj burni in hkrati varni leti, ki sta bili osnova za zorenje in meteorski literarni nastop leta 1858, ko so izšli vsi trije njegovi najpomembnejši spisi – Martin Krpan, Napake slovenskega pisanja in Popotovanje od Litije od Čateža. V tistem obdobju so nastale tudi Pesmi, strastne in obenem mile, ljubeče in sovražne. Tu se je v njem zakoreninilo prepričanje, ki ga je zagovarjal do smrti, namreč, da Slovenci nimamo svoje lastne gospe, da smo predvsem kmečki, zato pa pristen narod in zato svojo kulturo in literaturo utemeljujmo le na kmečkosti – kmečki tematiki, kmečkem okusu in estetiki.

Gradu danes ni več, niti ruševin ni več videti. Pred nekaj desetletji pa je še stal tam. Domačini vedo povedati, da nekateri od tistih, ki so v preteklosti tako veselo podirali grad, še živijo in hočejo celo otrokom v šoli natveziti, da je bil grad podrt med drugo svetovno vojno. – Šli smo desno po dolini navzgor in prečkali brv čez potok. Tu se je izkazal **minister Jazbinšek**, ki je mnogim pripadnicam nežnejšega spola pomagal čez majavo brv. Med gostim grmovjem so ostanki nekdanjega grajskega ribnika, kjer so včasih plavali elegantni labodi. Sedanji last-

nik namerava ribnik obnoviti in morda bomo že ob letu videli drugačno podobo.

Na Čatežu se je kar trlo ljudi. Osrednja prireditelj se je začela ob 13. uri s slovensko himno. Med drugim se je predstavil ženski in moški pevski zbor KUD Fran Levstik iz Gabrovke, Občinski pihalni orkester Trebnje, folklorna skupina Javorje s plesi, običaji in nošami iz litijskega hribovja. Slavnostni govor je imel **dr. Rajko Šugman**, predsednik Športne zveze Slovenije, njegov brat, igralec in umetnik **Zlatko Šugman**, pa je v parodiji o predvolilnem času natrosil mnogo humorističnih na račun politike in demokracije. Kdor po petih ali šestih urah hoje do Čateža ni bil utrujen, se je lahko zavrtel ob domačih vižah – tudi predsednik predsedstva Republike Slovenije **Milan Kučan** se je.

Kupiti je bilo mogoče tudi brošure, Levstikove knjige z zemljevidom, razglednice, skodele z lesenimi žlicami, med in čebelje izdelke. Prizadevne članice Turističnega društva Čatež so že zgodaj napekle domačih dobrot.

Tisti, ki smo bili na pohodu že večkrat, prav dobro vemo, kje je vino najboljše in kje se najbolj prileže. Pa tudi o Levstiku, možu, v čigar spomin je organizirano to popotovanje, smo se že kaj naučili. Vsako pot, vedno znova pa lahko, seveda, če hočeš, zveš kaj novega.

ZANIMIVI ČAVEN IN PRIVLAČNI MALI GOLAK

TISOČAKI VIPAVSKE DOLINE

VIDA DURN

*Pod Čavnom visokim prebivam,
s čisto vodico se umivam,
gleдам na polje prekrasno,
vidim Vipav'co počasno.*

To so verzi, ki jih je spesnili ljudstvo in so znani skoraj vsem, ki živimo v Vipavski dolini. Mogoče se le najde kdo, ki jih ne pozna, prav gotovo pa ni nikogar, ki bi se mu oko vsaj kdajpakdaj ne ustavilo na mogočni verigi gora, ki objema Vipavsko dolino. Njen najvišji vrh Čaven (1242 m) pozdravi vsakega, ki prihaja iz notranjosti Slovenije.

Slaba, pravzaprav popolnoma preživela cesta bo obiskovalca odpeljala do meje in dalje v Italijo. Mogoče pa se bo našel kdo, ki se bo želel povzpeti na ta najbolj razvejani vrh v Trnovskem gozdu. Pa se povzpimo še mi nanj in pogledjmo, kaj nam tak pohod nudi! Pot ne predstavlja za nobenega planinca pretrdega zalogaja. Kvečjemu jo bodo omalovaževali tisti, ki so željni vsaj malce plezanja. A tudi ti lahko najdejo za plezanje primerne skale prav blizu Čavna – ob kraju Vipava.

Prijetna in najbrž najkrajša gorska pešpot se bo

začela na Predmeji, ki je oddaljena od Ajdovščin približno dva kilometra. Kraj se razprostira po gorski planoti in se ponaša s čistim zrakom – za razliko od tistega v dolini, ki je zasičen z izpušnimi plini tovarn in avtomobilov.

Na Čaven se lahko povzpemo tudi iz nižjega Lokavca; vse je odvisno od razporeditve in kondicije, ki jo imamo.

Pri dobro vidni markaciji stopimo na stezo, ki nas vodi skozi listnat gozd. Sempatja raste tudi kakšna smreka, ki povzroča, da je pot precej temna in zastrta pred soncem.

PLANINSKA KOČA V GOZDARSKI HIŠI

Umaknili smo se hrupu in umazanemu zraku. Počasi se vzpenjamo čez to visoko kraško planoto. Pljuča se nam napolnijo s čistim zrakom. V rahlih valih se dvigajo posamezne skalnate vzpetine in povzročajo malce težav tistim brez kondicije.

Ti se že kesajo, češ da bi bilo bolje nadaljevati pot z avtomobilom do vrha, toda tedaj bi bili prikrajšani za kasnejše užitke na poti.

Korak zaustavimo na posameznih goličavah, kjer najdemo ob vsakem letnem času razen